

УДК 636.03(477) : 061.1 СОТ

Шлапак О.В., пошукач ступеня кандидата економічних наук
Інститут економіки та прогнозування НАН України

РОЗВИТОК І МОЖЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ВІТЧИЗНЯНОГО М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА В УМОВАХ СОТ

Проаналізовано вплив вступу України до СОТ на розвиток галузі скотарства. Проведено паралельні оцінки можливостей розвитку ринку м'ясного скотарства, його захисту методами тарифного і нетарифного регулювання до і після вступу України до СОТ. Зроблено порівняльні оцінки захисту ринків основних конкурентів. Розроблено рекомендації найбільш ефективного використання правил СОТ для розвитку українського ринку скотарства.

Ключові слова: м'ясне скотарство, ринок яловичини, Світова організація торгівлі (СОТ), тарифний захист, державна підтримка, "зелена скринька", "жовта скринька".

Вступ України до СОТ у 2008 р. став важливим чинником розвитку галузі м'ясного скотарства. З одного боку, на розвиток галузі впливають інструменти торговельної політики, які були модифіковані при вступі країни до СОТ, а з іншого – обмеження державної підтримки галузі відповідно до зобов'язань України перед членами СОТ.

Проведений аналіз досвіду країн – світових лідерів на ринках м'ясного скотарства у сфері державної підтримки цієї галузі показав, що поряд із різними формами державної підтримки галузі вони активно використовують інструменти торговельної політики для захисту та підтримки своїх виробників. Так, Російська Федерація надає захист внутрішньому виробнику інструментами торговельної політики, а саме шляхом встановлення торгових бар'єрів на пріоритетні товари. Наприклад, регулювання імпорту м'ясних продуктів відбувається як шляхом встановлення кількісних торгових бар'єрів, так і через заборони імпорту на основі претензій до технології та стандартів виробництва. ЄС захищає своїх виробників, застосовуючи заходи захисту від імпорту та експортні субсидії. Ринок яловичини захищений встановленими базовими цінами, імпортним митом, тарифними квотами та експортними субсидіями. Виробники свинини отримують підтримку через експортні субсидії та захист від імпорту. Виробництво м'яса птиці та яєць захищене тарифними квотами та експортними субсидіями, виробництво баранини – тарифними квотами та митом. В результаті застосування таких форм підтримки ціни на продукцію сектора тваринництва, які сплачувались внутрішнім виробникам, були у середньому на 7% вищими за світові ціни в 2008–2010 роках, а підтримка ринкових цін становила 27% від рівня підтримки сільського господарства.

Мексика також надає підтримку внутрішнім виробникам продукції м'ясного скотарства через механізми торговельної політики, а саме сприяння експорту через систему інспектування підприємств із виробництва яловичини, які її експортують.

Аргентина, хоча й відмовилася від прямої підтримки виробників продукції м'ясного скотарства, просуває політику лібералізації торгівлі продукцією сільського господарства та скотарства на міжнародному рівні в рамках СОТ, активно використовує досить жорсткі заходи регулювання ринку, які здійснюються з метою підтримання доступних для населення роздрібних цін на яловичину і достатнього рівня внутрішнього споживання. Час від часу уряд Аргентини вводить заборону або обмеження експорту у відповідь на зростання цін. Для управління обсягами експорту використовуються два основні механізми: 1) реєстр експортних операцій, який передбачає отримання дозволу на експорт від уряду; 2) певний рівень внутрішніх запасів, які переробники зобов'язані підтримувати для того, щоб експортувати м'ясо.

На відміну від згаданих вище країн, у рамках взятих при вступі до СОТ зобов'язань можливості України щодо захисту та підтримки виробників продукції м'ясного скотарства вкрай обмежені.

Після вступу України до СОТ у 2008 р. рівень тарифного та нетарифного захисту ринків м'яса та м'ясних продуктів був суттєво знижений. Як і всі країни, що приєднуються до СОТ, Україна при вступі взяла на себе зобов'язання у чотирьох сферах: 1) доступу на ринок сільськогосподарських і продовольчих товарів; 2) державної підтримки сільського господарства; 3) санітарних і фітосанітарних заходів; 4) експортної конкуренції у торгівлі.

Послідовний аналіз зобов'язань за наведеними вище напрямками торговельної та аграрної політики дозволяє оцінити рівень захисту вітчизняного ринку продукції м'ясного скотарства порівняно з відповідними показниками країн, що є лідерами у світовому виробництві та торгівлі у галузі м'ясного скотарства, дає можливість оцінити конкурентні позиції вітчизняних виробників на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Зобов'язання щодо державної підтримки. В Угоді про сільське господарство СОТ наголошується на недопустимості перевищення рівня зобов'язань щодо підтримки сільськогосподарських виробників, якщо її результатом стане перевищення рівнів зобов'язань, визначених у Розкладах зобов'язань щодо скорочення підтримки [1], за винятком підтримки, яка надається за допомогою трьох таких їхніх категорій:

- 1) заходи, що не спричиняють або спричиняють мінімальні торговельні викривлення та мають мінімальний вплив на виробництво і які задовольняють основним і специфічним критеріям та іншим умовам, визначеним у Додатку 2 до Угоди про сільське господарство (так звана "зелена скринька");
- 2) деякі заходи з підтримки, що застосовуються з метою сільськогосподарського розвитку або розвитку сільських районів і які є складо-

вою частиною програм розвитку країн, що розвиваються: (так звані "заходи спеціального та диференційного режимів");

3) прямі платежі за програмами скорочення виробництва (так звані заходи "блакитної скриньки").

Фінансування інших заходів підтримки, що не відносяться до цих категорій (так званих заходів "жовтої скриньки), при вступі України до СОТ було "зв'язано" на рівні 3043 млн грн. Крім того, Україна має право на так звану підтримку *de minimis* без включення до СВП¹ – у межах 5-відсоткового рівня підтримки як для окремих видів сільськогосподарської продукції, так і для непродуктових програм підтримки. Зокрема, якщо вартість валової продукції худоби та птиці (вирощування) у 2010 р. становила 23245,5 млн грн, то можлива підтримка цих видів продукції без включення до СВП становить 1163,3 млн грн.

Оскільки фінансування тваринницької продукції, в тому числі м'яса ВРХ, через програми "жовтої скриньки" обмежується показником базового загального СВП, доцільно максимально використовувати для підтримки галузі "зелені" програми, які прямо не пов'язані з виробництвом продукції тваринництва і фінансування яких може обмежуватися лише можливостями державного та місцевих бюджетів.

Серед ефективних для розвитку м'ясного скотарства, у тому числі його експортного потенціалу, програм "зеленої скриньки" СОТ – програма створення системи моніторингу, аналізу та прогнозування кон'юнктури аграрного ринку. Метою цієї програми, яка за умовами СОТ не підпадає під зобов'язання щодо скорочення фінансування, є забезпечення всіх учасників ринку інформацією щодо кон'юнктури (цін, обсягів попиту та пропозиції, експорту, імпорту, обсягів реалізації на внутрішньому ринку, запасів) та прогнозів світових і внутрішнього ринків.

Доцільно також скористатися можливостями надання допомоги на розвиток м'ясного скотарства за "зеленою" програмою фінансової допомоги на структурну перебудову. Відповідно до Угоди про сільське господарство СОТ ця програма дозволяє надавати сільськогосподарському підприємству державну фінансову підтримку на модернізацію виробництва або зміну спеціалізації господарства, зокрема, з вирощування свиней або молочного скотарства на м'ясне скотарство, без обмежень.

Окремо слід наголосити на можливості фінансування із "зеленої скриньки" програм охорони навколишнього середовища. Зокрема, такі програми фінансує уряд Кореї і таким чином стимулює виробників продукції тваринництва до очищення тваринницьких відходів для запобігання забруд-

¹ СВП – сукупний вимір підтримки. Цей показник визначено в Угоді про сільське господарство (ст. 1а) таким чином: "Сукупний вимір підтримки" та "СВП" означають річний рівень підтримки у грошовому виразі, яка надається на сільськогосподарський товар на користь виробників базового сільськогосподарського товару, або підтримку, не пов'язану з конкретним товаром, яка надається на користь виробників сільськогосподарської продукції взагалі, за винятком підтримки, наданої за програмами, які визначаються як такі, що звільнені від зобов'язань щодо зменшення підтримки за Додатком 2 до цієї Угоди".

ненню води. Бюджетні кошти за цим напрямом підтримки можуть бути спрямовані на будівництво безпосередньо виробниками тваринницької продукції споруд з охорони навколишнього середовища, наприклад, гноєсховищ тощо.

Крім використання програм "зеленої скриньки" для розвитку тваринництва, в умовах участі України в СОТ підтримати тваринництво доцільно завдяки більш активному використанню так званих програм "непродуктової підтримки", тобто програм загального спрямування, які не мають чітко визначеного продуктового спрямування. Серед них – програма часткової компенсації вартості складної техніки, часткова компенсація кредитних ставок, страхових платежів, акумуляція ПДВ сільськогосподарськими підприємствами тощо), порядок використання бюджетних коштів за якими на сьогодні більше орієнтований на підтримку виробництва продукції рослинництва.

Механізм підтримки через спеціальні режими справляння ПДВ, як би важко не було від нього відмовитися, все ж має поступово переходити до застосування прямих бюджетних трансфертів, тому що діюча форма підтримки здатна спричинити перевищення взятих Україною при вступі до СОТ зобов'язань щодо підтримки сільського господарства у разі зростання цін реалізації.

Крім обмежень державної підтримки в рамках СОТ, іншим чинником, що може негативно впливати на розвиток вітчизняного м'ясного скотарства, є зростання імпорту яловичини, телятини, м'ясних продуктів та субпродуктів ВРХ.

Оцінки рівня тарифного захисту. Україна зобов'язалася знизити середній тариф на продукцію сільського господарства з 13,84 до 10,66% від часу вступу до СОТ. Якщо на деякі групи сільськогосподарських товарів зниження ставок ввізного мита відбулося ще у 2005 р. (на попередньому етапі виконання зобов'язань щодо вступу до СОТ стосовно зниження ставок), то на такі групи, як м'ясо та м'ясопродукти, молокопродукти, овочі та фрукти, зниження ставок імпортного мита відбулося у 2008 р., після вступу країни до СОТ. Крім того, після вступу до СОТ використовується адвалерне мито, яке нараховується у відсотках від митної вартості товару. У табл. 1 представлено ставки митного тарифу на м'ясо ВРХ, які діяли до вступу відповідно до Митного тарифу України, та ставки, які набули чинності з часу вступу. Бачимо що, чинні ставки імпортного мита на м'ясо ВРХ було встановлено на рівні зв'язаних ставок, визначених у розписі зобов'язань, що міститься у звіті Робочої групи зі вступу України до СОТ [2], тобто на максимально дозволеному рівні.

Проте аналіз наведених у табл. 1 даних показує, що рівень тарифного захисту ринку м'яса ВРХ після вступу до СОТ суттєво знизився, адже проведені розрахунки середньої ціни 1 кг імпортованої продукції у 2007 р. (перед вступом до СОТ) показали, що фактично на кордоні застосовувалася специфічна ставка імпортного мита, яка була встановлена на рівні 0,6 євро за кг, а для деяких тарифних ліній – 1 євро за кг. Диференційована ставка імпорту-

ного тарифу для м'яса ВРХ ефективно захищала внутрішній ринок від імпорту дешевої неякісної м'ясної сировини. На жаль, після вступу до СОТ ставки митного тарифу по цих товарних групах стали однорідними.

Слід відзначити, що на розвиток галузі м'ясного скотарства в Україні вплинуло також більш суттєве зниження рівня ставок ввізного мита на свинину та м'ясо птиці (до 10–12%), які перебувають у відносинах прямої конкуренції із м'ясом ВРХ і виграють конкурентну боротьбу на споживчому ринку країни завдяки нижчій ціні (у термінології СОТ вважається, що два продукти перебувають у конкурентних відносинах, якщо вони є взаємозамінними на ринку, або якщо вони пропонують альтернативні шляхи задоволення одного і того ж споживчого попиту на ринку, а прикметник "прямо" характеризує близькість конкурентних взаємовідносин між продуктами [3]). М'ясо свинини та птиці домінує як на внутрішньому ринку, так і в обсягах імпорту м'яса та їстівних субпродуктів. Конкурувати з останніми може лише товарна група субпродуктів їстівних ВРХ, імпортні тарифи на яку були суттєво знижені після вступу до СОТ (рис. 1, табл. 1). У 2011 р. у загальній вартості імпорту м'яса та їстівних субпродуктів 55% становив імпорт свинини (160,6 млн дол. США), 20,7% – м'яса та їстівних субпродуктів свійської птиці (60,4 млн дол. США), 11,2% – субпродуктів їстівних великої рогатої худоби (32,7 млн дол. США), 8,3% – сала, свинячого жиру і жиру свійської птиці (24,2 млн дол. США).

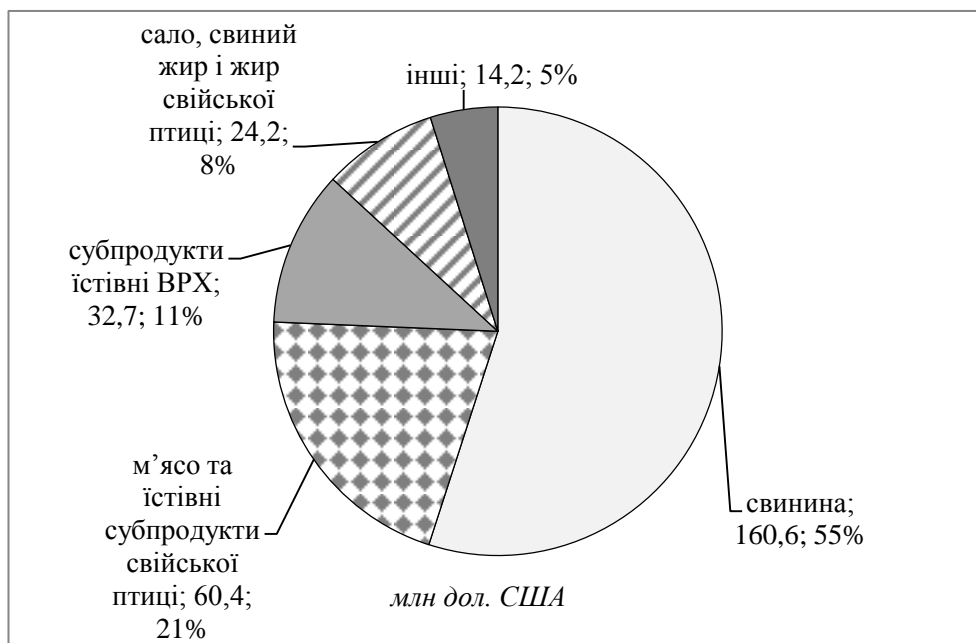

Рис. 1. Структура імпорту м'яса та їстівних субпродуктів в Україну у 2011 р., млн дол. США

Джерело: побудовано автором за даними Держкомстату України: Експорт-імпорт окремих видів товарів за країнами світу за січень–грудень 2011 рр. Живі тварини; продукти тваринного походження [Електронний ресурс] / Держкомстат України. – Доступний з : <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.

Саме ринок свинини виявився найбільш вразливим до впливу імпортової продукції після вступу України до СОТ [4]. У 2008 р. обсяги імпорту свинини зросли у 2,9 раза порівняно з попереднім 2007 р. Хоча протягом 2009–2011 рр. обсяги імпорту свинини зменшилися, водночас вони залишаються майже вдвічі більшими, ніж до вступу країни у СОТ.

Таблиця 1

**Імпортні тарифи на м'ясо ВРХ до і після вступу у СОТ,
% до митної вартості**

Вид товару	Імпортні тарифи до вступу у СОТ	Ставка, яка фактично застосовувалася*	Зв'язані імпортні тарифи, %	Чинні імпортні тарифи, %
0201 М'ясо великої рогатої худоби свіже або охолоджене	10 %, але $\geq 0,6$ є/кг	Специфічна, 0,6 євро за 1 кг	15	15
0201 20 90 00 інші відруби необвалені: інші	1 євро за 1 кг		15	15
0201 30 00 00 обвалені	1 євро за 1 кг		15	15
0202 М'ясо великої рогатої худоби заморожене	10 %, але не менш як 0,6 євро за 1 кг	Специфічна, 0,6 євро за 1 кг	15	15
0202 20 90 00 інші відруби необвалені: інші	1 євро за 1 кг		15	15
0202 30 10 00 обвалені: інші	1 євро за 1 кг		15	15

* Беручи до уваги розрахунок середньої ціни 1 кг імпортованої продукції у 2007 р. (перед вступом до СОТ).

Джерело: складено автором на основі Додатків до Закону України "Про Митний тариф України" від 5 квітня 2001 р. № 2371-III (в редакції Закону України від 31 травня 2007 р. № 1109-V та від 1 січня 2012 р. № 2371-III) [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/>>; Додатку до Звіту робочої групи по вступу України до СОТ: Report of the Working Party on the accession of Ukraine to the World Trade Organization. WT/ACC/UKR/152 25 January 2008 [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://www.wto.org/>>.

Хоча Україна є (за винятком окремих років) нетто-експортером яловичини, обсяги її експорту незначні і географічно спрямовані тільки в один регіон – Російську Федерацію. Позиція країни як нетто-експортера м'яса ВРХ зумовлена не високим рівнем розвитку м'ясного скотарства, а навпаки – його депресивним станом і низьким внутрішнім попитом на яловичину та телятину порівняно зі споживчим попитом на курятину та свинину. Тому з огляду на перспективи розвитку м'ясного скотарства в країні, у тому числі і перспективи нарощування його експортного потенціалу, виникає питання щодо ефективності тарифного захисту ринку м'яса ВРХ, тобто щодо того, чи є встановлений рівень тарифного захисту бар'єром для імпорту, який може зашкодити внутрішньому виробництву.

Таблиця 2

**Імпортні тарифи на м'ясо ВРХ провідних світових імпортерів
та експортерів м'яса**

Країна	Тарифи РНС, 2011*	
	0201 М'ясо ВРХ свіже або охолоджене	0202 М'ясо ВРХ морожене
Аргентина	10%	10% або 12% у залежності від тарифної лінії
Австралія	0%	0%
Бразилія	10%	10%
Канада	26,5%	26,5
Китай	12% або 20% у залежності від тарифної лінії	12 % або 25% у залежності від тарифної лінії
Єгипет	0%	0%
ЄС	Комбінований: Від 12,8% +141,4 Є/100кг до 12,8% + 303,4 Є/100кг	Комбінований: Від 12,8% +141,4 Є/100кг до 12,8% + 304,1 Є/100кг
Індія	30%	30%
Японія	50%	50%
Республіка Корея	40%	40%
Мексика	20%	25%
Нова Зеландія	0%	0%
США	Адвалерний або специфічний залежно від тарифної лінії: 4%, 10%, 26,4%; 4,4 центи за кг	Адвалерний або специфічний залежно від тарифної лінії: 4%, 10%, 26,4%; 4,4 центи за кг
Україна	15%	15%
Митний союз Росії, Казахстану, Білорусі	Специфічний: 15%, але не менше 0,2 євро за 1 кг, на субпродукти – 25%, але не менше 0,35 євро за 1 кг	Специфічний: 15%, але не менше 0,2 євро за 1 кг, на субпродукти – 25%, але не менше 0,35 євро за 1 кг
Після вступу Росії в СОТ	15% на туші та напівтуші, на інші -55%; субпродукти ВРХ - 20%, але не менше 0,2 євро за 1 кг	15% на туші та напівтуші, на інші -55%; субпродукти ВРХ - 20%, але не менше 0,2 євро за 1 кг

* Тариф режиму найбільшого сприяння – Нормальний недискримінаційний на імпорт (за виключенням преференційних тарифів за угодами щодо зон вільної торгівлі, тарифів у межах тарифних квот та інших схем).

Джерело: складено автором на основі вибірки із бази даних СОТ: Tariff Analysis Online [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://tariffanalysis.wto.org/report/TariffLines.aspx>> та Єдиний таможенний тариф Таможенного союзу Республіки Беларусь, Республіки Казахстан и Росийской Федерации. Утвержден Решением Комиссии Таможенного союза от 18 ноября 2011 года № 50. Приложение [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://www.tsouz.ru/db/ettr/tmved2012/Pages/default.aspx>>; Report of the working party on the accession of the Russian Federation. Schedule CLXV – The Russian Federation Addendum WT/ACC/RUS/70/Add.1 17 November 2011 [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://www.wto.org>>.

Оцінюючи поточну ефективність тарифного захисту ринку яловичини шляхом аналізу цінової конкурентоспроможності імпортової яловичини на внутрішньому ринку України, Т.Осташко дійшла висновку, що морожена яловичина вітчизняного виробництва програє цінову конкуренцію імпортованій з Бразилії [5, с. 67–71]. Конкурентні позиції виробників яловичини на ринку утримуються тільки за рахунок специфіки споживчого попиту. З одного боку, м'ясо ВРХ знаходиться у більш дорогому ціновому сегменті, ніж м'ясо курей та свинина, і тому користується обмеженим попитом. З іншого боку, споживач надає перевагу свіжому та охолодженому м'ясу, а імпортується переважно морожене.

Т.Осташко також дослідила, як вплинуло зниження митного тарифу після вступу країни до СОТ на структуру пропозиції на ринку м'яса ВРХ. Відношення обсягів імпорту до обсягів внутрішнього виробництва впродовж двох років після вступу країни до СОТ перебувало в межах 3–8%, тоді як упродовж двох років, що передували вступу до СОТ, – 3–7%. Таким чином, вплив від вступу країни до СОТ на галузь, що виробляє м'ясо ВРХ, не був помітним протягом перших двох років членства у СОТ. Упродовж 2010 р. обсяги виробництва яловичини і продуктів з яловичини зменшилися майже на чверть (на 24,1%), в результаті попит на внутрішньому ринку формувався на основі зростання обсягів імпорту (імпорт цієї категорії м'яса і м'ясопродуктів зріс у 6 разів). Відповідно різко збільшився показник відношення обсягів імпорту до обсягів внутрішнього виробництва – з 3,1% у 2009 р. до 23,3% у 2010 р. Проте можна погодитися з Т.Осташко, що ці негативні тенденції не слід однозначно списувати на наслідки лібералізації торговельних режимів в умовах СОТ. Головний негативний чинник – це депресивний стан вітчизняного тваринництва.

Додамо до наведених вище оцінок рівні тарифного захисту ринку м'яса ВРХ в умовах СОТ, які застосовують країни – чисті імпортери м'яса ВРХ та країни, що розвивають власне м'ясне скотарство (відповідні дані наведено у табл. 2). Їхні ринки захищені значно вищою ставкою ввізного мита, а у більшості країн – тарифною квотою. Україна ж відповідно до умов вступу в СОТ не має права використовувати тарифні квоти на сільськогосподарські товари (крім цукру-сирцю). Зокрема, ринки Митного союзу Росії, Казахстану та Білорусі захищені імпортною квотою, рішення щодо обсягів якої приймаються в МС щорічно. Так, у 2012 р. квота на імпорт свіжого або охолодженого м'яса ВРХ становила 32,52 тис. т, із яких 30 тис. т – квота Російської Федерації, а мороженого м'яса ВРХ – 546,4 тис. т, з яких 530 тис. т – квота РФ [6].

І після вступу Росії до СОТ та відповідних змін у торговельних режимах МС тарифні квоти будуть збережені. Обсяги яловичини, що потраплять у квоту, оподатковуватимуться 15% митом, а обсяги поставки за межами квоти підпадатимуть під загороджувальний тариф у 55%. Таким чином, для РФ ставка митного тарифу у 15% буде преференційною, тоді як для України це зв'язаний тариф. Як показує аналіз даних табл. 2, ринки більшості світових

імпортерів та країн, що розвивають м'ясне скотарство, захищені більш високими ставками ввізного мита: Канади – 26,5%, Індії – 30%, Південної Кореї – 40%, Мексики – 20%, Китаю – до 25%, Японії – 50%. Ринок США захищений специфічним тарифом, а ЄС – комбінованим. Відомо, що неадвалерні ставки митного тарифу, такі як специфічна, змішана або комбінована, більш ефективні для захисту внутрішнього виробника в найуразливіші для нього періоди падіння цін на світових ринках. Таким чином, існує несиметричність тарифного захисту ринку м'яса ВРХ України та провідних світових імпортерів і країн, що розвивають скотарство, яка виявляється у: 1) нижчій ставці ввізного мита в Україні; 2) відсутності можливості використання специфічних або комбінованих тарифів; 3) відсутності можливості диференціації розміру ввізного мита за тарифними лініями всередині товарної групи, що використовується країнами світу для обмеження імпорту дешевої низькосортної продукції; 4) відсутності можливості квотування імпорту.

Слід відзначити, що деякі країни – лідери світового експорту або імпорту мають низькі ставки ввізного мита. Наприклад, такі країни, у яких немає можливості розвивати власне скотарство через неможливість забезпечення кормами власного виробництва (Єгипет), та країни, що в силу природних умов мають конкурентні переваги на світових ринках, які ще більше зміцнилися після зростання світових цін на яловичину – Австралія, Нова Зеландія, Аргентина, Бразилія. У переговорах Доха-раунду СОТ Австралія очолила Кернську групу країн, які найбільш послідовно відстоювали лібералізацію торговельних режимів. Тим не менше, в Австралії надзвичайно суворі карантинні вимоги, а Нову Зеландію часто критикують члени СОТ за її жорсткий санітарний і фітосанітарний режим. Тобто за необхідності вони використовують нетарифні методи захисту ринку.

Нетарифні методи захисту – одна із чотирьох сфер регулювання торгівлі сільськогосподарськими товарами, щодо яких Україна взяла зобов'язання перед СОТ. Зокрема, у звіті Робочої групи зі вступу України до СОТ зафіксовано відмову України від застосування мінімальних імпорتنих цін [7]. У 2006 р. під час адаптації національного законодавства до вимог СОТ норма, що передбачала можливість використання мінімальних імпорتنих цін як індикатора для здійснення державних інтервенцій на внутрішньому ринку для підтримки виробників, була виключена із Закону України "Про державну підтримку сільського господарства України" [8]. Україна зобов'язалася в майбутньому не застосовувати також імпортні квоти, які є ефективним заходом захисту внутрішнього ринку. Під час переговорів було досягнуто домовленості про відмову від застосування заборон на імпорт м'яса великої рогатої худоби, і відповідні зміни було внесено у Закон України "Про ветеринарну медицину" [9].

Отже, Україна не має можливості захищати вітчизняне м'ясне скотарство імпортними квотами, мінімальними імпортними цінами і заборонами на імпорт. Досить жорсткими є також зобов'язання України у сфері використання санітарних і фітосанітарних заходів. Крім того, через відсутність в Україні

заборони на використання антибіотиків і гормонів при відгодівлі худоби, було дозволено імпорт м'яса і м'ясопродуктів, при виробництві яких використовувалися гормони.

Таким чином, можливості нетарифного регулювання імпорту м'яса ВРХ в Україну суттєво обмежені порівняно з її торговельними партнерами, на той час як нетарифні бар'єри для експорту в інші країни, зокрема в ЄС, а останнім часом і в Російську Федерацію для нашого виробника залишаються або стають недосяжними.

Нарешті, четверта сфера, у якій Україна взяла зобов'язання перед СОТ, стосується експортної конкуренції, а саме регулювання експорту живої ВРХ та шкіри ВРХ:

- експортне мито на живу ВРХ та живі вівці та кози буде знижено до 50% на момент вступу, а потім до 10% за 8 років (щорічно на 5%);
- експортне мито на шкіру ВРХ, овець і кіз, свиней буде знижено з 30 до 20% за 10 років – щорічно на 1%;

Вивізне мито на ВРХ було запроваджено у 1996 р. із метою обмеження експорту живої худоби та збільшення поголів'я. У цьому сенсі цей захід не став результативним, тому що і експорт живої худоби майже припинився, і зменшення поголів'я не вдалося призупинити. Зокрема, і в Угоді про ЗВТ з ЄС прописано зниження експортного мита до нуля протягом 10 років у взаємній торгівлі живою ВРХ з ЄС.

Несиметричність режимів захисту внутрішнього ринку м'яса ВРХ України та більшості розвинених країн світу підсилюється через неможливість застосування Україною спеціальних захисних заходів (СЗЗ), визначених в Угоді про сільське господарство СОТ, які характеризуються наявністю так званих "тригерів" (пускових механізмів) цін та обсягів, що автоматично дозволяють застосування захисних заходів, якщо перейдено поріг загрози зниження цін або зростання обсягів імпорту. Право використання СЗЗ мають тільки 38 членів СОТ, зокрема ЄС та США, які в кінці Уругвайського раунду перевели нетарифні обмеження у тарифні.

Через виявлену несиметричність тарифних та нетарифних рівнів захисту вітчизняного м'ясного скотарства відносно рівнів захисту більшості світових імпортерів та країн, що розвивають м'ясне скотарство, не можна уникнути питання застосування інших, крім СЗЗ, надзвичайних заходів СОТ у разі завдання шкоди вітчизняним виробникам від зростання імпорту. Відповідні проблеми були детально досліджені Т.Осташко та Л.Волощенко-Холдою для ринків продукції тваринного походження, зокрема, м'яса і харчових субпродуктів ВРХ [5]. Слід зауважити, що хоча формальних підстав для застосування тимчасових надзвичайних заходів (антидемпінгових, захисних, компенсаційних) на ринку м'яса ВРХ автори не виявили, необхідно постійно відстежувати відповідні загрози і, за участі асоціацій виробників, вносити на розгляд уряду обґрунтування своєчасного впровадження захисних механізмів.

Висновки

Рівень захисту внутрішнього ринку м'яса ВРХ після вступу до СОТ суттєво знизився з огляду на: 1) зниження до 15% ввізного мита; 2) переходу до адвалерної ставки мита, яка, на відміну від специфічної, що діяла до вступу у СОТ, менш ефективна для захисту внутрішнього виробника в найуразливіші для нього періоди падіння цін на світових ринках; 3) відмову від диференціації ставок митного тарифу в рамках товарних груп свіжого, охолодженого та мороженого м'яса ВРХ, яка захищала внутрішній ринок від імпорту дешевої неякісної м'ясної сировини.

Негативний вплив заниженого рівня тарифного захисту на розвиток м'ясного скотарства був частково компенсований більш суттєвими зниженнями рівня ставок ввізного мита на свинину та м'ясо птиці (до 10–12%), які знаходяться у відносинах прямої конкуренції із м'ясом ВРХ і виграють конкурентну боротьбу на споживчому ринку країни завдяки нижчій ціні. У результаті імпорту цих категорій м'яса після вступу до СОТ зростає значно більшими темпами.

Порівняльний аналіз рівнів тарифного захисту м'ясного скотарства країн – чистих імпортерів м'яса ВРХ та країн, які розвивають власне м'ясне скотарство, показав, що існує несиметричність тарифного захисту ринку м'яса ВРХ України та цих країн, яка виявляється у: 1) нижчій ставці ввізного мита в Україні; 2) відсутності можливості використання специфічних, змішаних або комбінованих тарифів; 3) відсутності можливості диференціації розміру ввізного мита за тарифними лініями всередині товарної групи; 4) відсутності можливості квотування імпорту.

Можливості нетарифного регулювання імпорту м'яса ВРХ в Україну суттєво обмежені порівняно з її торговельними партнерами, водночас нетарифні бар'єри для експорту в інші країни, зокрема в ЄС, а останнім часом і в Російську Федерацію, для нашого виробника залишаються або стають недосяжними.

Політика підтримки вітчизняного скотарства заходами "жовтої скриньки" СОТ прямо, а "зеленої скриньки" – опосередковано спрямована на захист вітчизняного виробника, тому що збільшує його конкурентні переваги перед імпортерами і сприяє імпортозаміщенню на внутрішньому ринку. Доцільно максимально використовувати для підтримки галузі "зелені" програми, які прямо не пов'язані з виробництвом продукції тваринництва і фінансування яких може обмежуватися лише можливостями державного та місцевих бюджетів, та підтримку "de minimis".

Несиметричність режимів захисту внутрішнього ринку м'яса ВРХ України та більшості розвинених країн світу посилюється через неможливість застосування Україною спеціальних захисних заходів (СЗЗ), визначених в Угоді про сільське господарство СОТ.

Необхідно здійснювати постійний моніторинг ринку м'яса ВРХ з метою виявлення загроз вітчизняним виробникам унаслідок зростання імпорту і вчасно застосувати надзвичайні механізми СОТ – захисні, антидемпінгові або компенсаційні.

Список використаних джерел

1. Угода про сільське господарство (ст. 3.2 та ст.6) СОТ. Міжнародний документ від 15.04.1994 [Електронний ресурс]. – Доступний з : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/981_005>.
2. Report of the Working Party on the accession of Ukraine to the World Trade Organization. WT/ACC/UKR/152 25 January 2008 [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://www.wto.org>>.
3. Report of the Appellate Body. United States - Transitional Safeguard Measure on Combed Cotton Yarn from Pakistan – AB-2001-3. § 96–98. WT/DS192/AB/R 8 October 2001 [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://www.wto.org>>.
4. Внутрішній агропродовольчий ринок України в умовах СОТ / Т.О. Осташко, Л.Ю. Волощенко, Г.В. Ленінова ; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2010. – С. 110–135.
5. Надзвичайні заходи СОТ для захисту ринків агропродовольчих товарів / Тамара Олексіївна Осташко, Лада Юріївна Волощенко-Холда ; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2011. – 224 с.
6. Офіц. сайт Комісії Митного союзу [Електронний ресурс]. – Доступний з : <http://www.tsouz.ru/KTS/KTS33/Documents/P_865.pdf>.
7. Report of the Working Party on the accession of Ukraine to the World Trade Organization. WT/ACC/UKR/152 25 January 2008 [Електронний ресурс]. – Доступний з : <www.wto.org>.
8. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про державну підтримку сільського господарства України" № 401-16 від 30.11.2006 // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 4. – С. 36.
9. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про ветеринарну медицину" № 361-16 від 16.11.2006 // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 5–6. – С. 53.

*Надійшла до редакції
21.12.2012 р.*